

Melkgift verviervoudigde in honderd jaar controle

Op 25 januari 1919 voerde de melkcontroleur van 'Fokvereniging Vooruit' uit Rijsaterwoude bij familie Eikelenboom een van hun eerste melkcontroles uit. De reden was dat productie erfelijk bleek te zijn. Een blik in honderd jaar uitslagen laat zien dat de productie bij familie Eikelenboom van 3213 naar 12.326 kilo melk is gestegen.

Hilco en Wim Eikelenboom

TEKST FLORUS PELLIKAAN

Een app voor de invoer van de melkproductie, dracht- en ketosecontrole in de melk en een razendsnelle digitale uitslag. Het is melkproductieregistratie anno 2018. De verschillen met de beginjaren van wat toen 'de melkcontrole' heette zijn groot. Het begon met alleen het wegen van de hoeveelheid melk aan de unster en het bepalen van het vetgehalte via een butyrometer.

'Mijn eerste herinnering aan de melkcontrole is dat we op de dag van de controle om twaalf uur uit school langs de melkcontroleur fietsten om te kijken of het boekje al klaarlag. Was het vetgehalte nog niet bijgeschreven, dan haalden we het boekje om vier uur 's middags op', vertelt gepensioneerd melkveehouder Wim Eikelenboom (68) uit Rijsaterwoude.

Met trots zet hij een lade van een antieke donkerbruine kabinetskast op tafel die tot de rand toe gevuld is met zogenoemde melkboekjes. 'Het hele archief van honderd jaar melkcontrole hebben we nog compleet', verwijst Wim Eikelenboom naar de vergeelde, maar puntgave boekjes. Het eerste exemplaar dateert uit 1919 en kostte vijftig guldencenten. 'Nadruk verboden' staat er met vette letters op het verder met potlood beschreven boekje.

Mpr laat zien dat fokkerij werkt

'Mijn grootvader heeft in 1919 de melkcontrolevereniging in deze regio mee opgezet', vertelt Wim Eikelenboom. 'Misschien zijn er gebieden in Nederland die eerder zijn begonnen, maar hier is het dus bijna hon-

derd jaar geleden. Mijn grootvader was medeoprichter en secretaris en daarom vond logischerwijs een van de eerste melkcontroles hier plaats op 25 januari 1919.' De aanleiding om met melkcontrole te starten heeft Wim Eikelenboom vanuit de overlevering wel helder. 'Men kreeg in de gaten dat melkproductie, maar zeker ook melkvet, erfelijk was. Door het melkvet per koe te meten, kwam de spreiding in beeld. En als er spreiding is, kun je erop fokken', stelt Wim Eikelenboom. Hij heeft zelf ook diverse bestuursfuncties binnen de veefokkerij vervuld.

De oud-melkveehouder is nog dagelijks te vinden op het bedrijf, dat zoon Hilco Eikelenboom inmiddels heeft overgenomen. Als de mpr geweest is, gaat de uitslag stevast mee naar huis. 'Meestal komt deze verformfaaid terug, want ik blijf het interessant vinden. Door de geschiedenis heen lees je aan de mpr af dat fokkerij werkt. Dat is wel eens een voor- en wel eens een nadeel geweest', vertelt hij lachend. 'We zijn in de fokkerij door te dikke stieren ook wel eens achteruitgegaan.'

Eiwit startte op 3,30 procent

Het eerste jaar waarin de melkproductie werd geregistreerd, telde de veestapel van familie Eikelenboom 21 koeien met een gemiddelde leeftijd van 5 jaar en 2 maanden. Het aantal melkdagen was 279 en gemiddeld stonden de koeien 81 dagen droog. De jaarproductie per koe kwam in 1919 op 3213 kilo melk met 3,28 procent vet en dus totaal 105,4 kilo vet. In het melkboekje

werd ook geregistreerd wanneer de koeien naar buiten gingen.

Eikelenboom is duidelijk bekend met de honderdjarige documentatie en bladert snel naar allerlei andere wetenswaardigheden. 'Kijk, ook vroeger was het weleens droog', wijst hij op een aantekening uit 1921: 'Weide ongunstig wegens droogte.'

- 1 Op 28 januari 1952 was melkcontrole bij veel koeien onmogelijk vanwege mond- en klauwzeer
- 2 Na het eerste jaar melkcontrole werd het gemiddelde van het koppel en per geboortejaar achter in het boekje berekend
- 3 In de zomer van 1921 werd er bij de monsternames geschreven: 'Weide ongunstig wegens droogte. Het vee wordt bijgevoerd met lijnmeel, mais en pulp'
- 4 In de melkcontroleboekjes was ruimte voor veertig koeien
- 5 De melkproductie zakte in de Tweede Wereldoorlog ver terug door het gebrek aan voer. Deze koe gaf maanden twee tot drie liter per dag en kwam tot een jaarproductie van 1955 kilo
- 6 In de jaren zeventig werd de penlvervangen door de eerste vormen van tekstverwerking om het jaaroverzicht melkcontrole weer te geven

Het vee wordt bijgevoerd met lijnmeel, mais en pulp.' En met rode pen staat in het jaar 1952 bijvoorbeeld bij vrijwel alle koeien op 28 januari dat de monsternamen niet mogelijk was door mond-en-klauwzeer. Hoewel de landbouw diverse crisisjaren heeft gehad en de deelname aan melkcontrole in Zuid-Holland in de jaren vijftig rond de veertig procent was, is deelname bij familie Eikelenboom nooit een discussiepunt geweest. 'We verkochten destijds uit onze blaarkopveestapel ook veel stiertjes voor natuurlijke dekking. Melkproductie en exterieur waren daarvoor belangrijk.' De melkproductie boekte door de jaren heen snel progressie, want in 1921 produceerde bijvoorbeeld koe Neeltje al 4924 kilo melk. De Tweede Wereldoorlog betekende duidelijk een stap terug voor de productie. 'De koeien moesten vaak op stro leven. Niet gek dus dat de gemiddelde melkproductie terugzakte naar 2741 kilo melk met 3,33 procent vet', vertelt Wim Eikelenboom. In 1960 begon fokvereniging Vooruit ook

met het onderzoeken van het eiwitgehalte. In het eerste jaar kwam dat bij familie Eikelenboom uit op 3,30 procent. Het vetgehalte was inmiddels in de veestapel met blaarkoppen gestegen naar 3,62 procent vet en de melk naar 5277 kilo. 'De grootste vooruitgang is te danken aan beter voer, maar de fokkerij heeft ook zeker een steentje bijgedragen.'

Productiestijging niet ten einde

Afgelopen mpr-jaar steeg de productie van de 90 koeien door driemaal daags melken naar 12.326 kg melk met 4,06 procent vet en 3,39 procent eiwit. Zoon Hilco vertelt: 'De productieontwikkeling die mijn vader en moeder hebben meegemaakt van 5500 tot 11.000 kilo, gaan wij niet meer meemaken.' 'Dat moet je niet zeggen', klinkt Wim stellig. 'Als wij tegen onze grootvader gezegd hadden dat de productie naar 12.000 kilo zou stijgen, dan had hij zeker gezegd dat het onmogelijk was. De hoogste bedrijven gaan nu al richting de 15.000 kilo.'

Op dit moment vervult mpr nog altijd een belangrijke functie. 'We hebben geen melkmeting, dus gebruiken we de dagproductie uit de mpr om de krachtvoergif per koe op af te stemmen', vertelt Hilco. 'Daarnaast geeft mpr inzicht in het celgetal van de individuele koeien en hoe de dieren presteren ten opzichte van de koppelgenoten. We zien hierin ook mooie verbanden met de merkeruitslagen.' Koeien die goed produceren hebben vervolgens binnen het SAP, dat sterk ingesteld is op productie, volgens Hilco weer meer kans op aanparing met een holsteinstier dan met een vleesstier. Met nogmaals een blik op het archief aan uitslagen heeft Wim Eikelenboom nog wel een boodschap voor de huidige generatie veehouders: 'Registreer, noteer en maak gebruik van zoveel mogelijk gegevens. Men weet niet in welke luxe tijd we qua gegevensverzameling nu leven. Er zijn zoveel handvatten. Gebruik ervan kost wat, maar het rendement is hoog. Kijk maar eens waar we vandaan zijn gekomen.' |

